

ETTERLYST: BERGPREENENS JESUS. HAR FOLKEKIRKENE GLEMT HAM?
OSKAR SKARSAUNE
LUTHER FORLAG, 2018
317 SIDER

Anmeldt af Asger Chr. Højlund

Oskar Skarsaunes seneste bog er skrevet for et bredere publikum. Alligevel skriver han i indledningen, at det er den sværeste bog, han har skrevet. Det kan skyldes udfordringen med at forene faglighed med stærkt personligt engagement. Og så kan det ikke mindst skyldes det, som engagementet handler om, nemlig opgøret med »de siste rester av hegemonisk tankegang om kristendommen som statens religion«, som det hedder på bogens bagside. For der bliver virkelig gjort op!

Bogen er bygget op i tre dele, en lang første del, der tegner billedet af den ældste kristendom med udgangspunkt i Jesu forkyndelse og frem til de første århundreders kristendom (19-147), en lige så lang anden del, der tegner billedet af kirken, som den udviklede sig efter Konstantin, helt frem til dagens Norge (149-278), og en kort sidste del, der handler om, hvordan vi kan genvinde den kirkeforståelse og -praksis, den første del tegnede for os (279-309).

Den første del er i lange stræk en præsentation af Jesu forkyndelse, begyndende med kaldet til efterfølgelse og det liv, dette kald fører ind i, med Bjergprædiken som et sammenfattende udtryk for det. Et afgørende træk ved dette liv er modsætningen til brugen af magt. Med baggrund i Esajas 53 og Daniel 7 tegner Skarsaune billedet af Jesus som »annerledes konge i annerledes kongerike«, som en kapiteloverskrift hedder. I dette rige gælder ikke »gensidighedens lov«, men »den gyldne regel«, med det helt anderledes forhold til fjenderne, det indebærer. Det er et liv, der er båret af den ubetingede tilgivelse og kaldelse af syndere, sådan som vi møder det i kaldelsen af Zakæus. Men som med Zakæus fører det også uvægerligt til et nyt og forvandlet liv, blandt andet i forhold til pengene, den store afgud i Jesu forkyndelse. Med disse og lignende træk tegner Skarsaune billedet af Jesu forkyndelse og den første flok af disciple, både omvandrende og fastboende.

Og det fortsætter tydeligvis efter Jesu død og opstandelse. Ved hjælp af citater fra Didaké, Justin Martyr, Tertullian og flere andre fra den tidlige oldkirke vises det, hvordan en ny og anderledes levevis var en helt grundlæggende del af det at blive kristen. Dåb sker på baggrund af en periode med oplæring, hvor pensum tydeligvis har været Bjergprædikenen – den var ikke noget, man mødte på et senere tidspunkt, når man var blevet en moden kristen, men var det første, man måtte forholde sig til. Og dåben skete på *bekendt* tro, understreges det af Skarsaune – hvilket ikke udelukker, at også børn blev døbt (Skarsaune giver belæg for, at dåb af børn har været helt naturlig), men det var voksendåbens bevidste tro og overgang, der så at sige dannede rammen også for barnedåben. Skarsaune påviser, at ejendomsfællesskab i en eller anden forstand (for eksempel i form af, at de rige stillede deres hus til rådighed for menigheden) ikke bare var et tidligt fænomen i Jerusalem, men var grundlæggende for alle kristne i de første par århundreder - hvor de kristne, modsat romerne, havde alting til fælles, bare ikke hustruerne, som Tertullian spottende siger. Og i samsvar med Jesu undervisning i Bjergprædikenen var det ikke tilladt de kristne at bestride hverv, der medførte, at man skulle slå ihjel. Selv om man på ingen måde gjorde op med de verdslige myndigheder, gik der her en afgørende grænse. Man tilhørte i den forstand et andet rige.

Dette ændrer sig radikalt med Konstantins omvendelse til den kristne tro i 312. Vi er dermed nået frem til bogens anden del. Det sker ikke på en gang. I første

omgang handler det om, at de kristne får frihed til deres gudsyndyrkelse. Men det ændrer sig i løbet af det følgende trekvarte århundrede til, at den kristne tro bliver den eneste tilladte religion. Den tro og tilslutning, der før var en frivillig sag, er nu pålagt ved lov. Og det medfører ifølge Skarsaune en dybtgående ændring i forståelsen af troen. Ikke at han ikke er med på, at der med indførelsen af kristendom som statsreligion sker en vis humanisering af samfundet. Men kristendommen gør sig samtidig til ét med magten, for eksempel i forfølgelsen af anderledes-troende (hvilket ifølge Skarsaune gør det kristne kejserrige mindst lige så brutalt som det hedenske, det afløste). Hvor det at være forfulgt og forhånet tidligere var det, der kendetegnede de kristne, bliver det nu af kristne set som et tegn på, at man (som jøderne) har mistet Guds velsignelse. Guds rige er blevet til et rige af denne verden. I gudstjenesten giver det sig udslag i en pomp og pragt, der afspejler det kejserlige ceremonivæsen, og i forholdet mellem præst og lægfolk i en stærk betoning af afstanden mellem de to. I dåbsforståelsen fører det til, at den tro, som tidligere havde været en afgørende forudsætning for dåb, bliver underligt hjemløs, mens man til gengæld skruer op for dåbens effektive virkekraft. Og i den smule dåbsoplæring, der bliver tilbage, forsvinder Bjergprædikenen helt, fordi man ikke kan opbygge et samfund på den, og erstattes af de lidt mere overkommelige Ti Bud.

Selv om der med Luther tilsyneladende sker et opbrud i forhold til denne sammenvoksning af kirke og stat, for eksem-

pel med talen om kirken som et særligt folk og menigheden som et myndigt fællesskab, forsvinder den gode ansats ifølge Skarsaune hurtigt i den rolle, Luther giver fyrsten i den praktiske gennemførelse af reformationen – en magt, som staten ikke siden giver fra sig, men tværtimod gør toltalerenerådende, ikke mindst i de nordiske lande. Pietismen søger at råde bod på det ved at betone kristendommens inderlighed, men forstærker den samtidig ved at benytte statsapparatet til at fremkalde den, for eksempel ved indførelsen af konfirmationen.

Med Hans Nielsens Hauge får vi i Norge et opgør med dette, og i kølvandet af det og under inspiration af en navnkundig professor i Oslo fra midten af 1800-tallet, Gisle Johnson, vokser der et levende menighedsliv frem i folkekirken, med betoning af både livet i verden og betydningen af at samles om nadverbordet. Tanken var, at man ad vækkelsens vej kunne nå det, som lovgivningen ikke havde været i stand til, nemlig at gøre hele folket kristent. Men det er en målsætning, Skarsaune på ingen måde tror på, og som kun vil fastholde kirken i en hegemonistisk indstilling i forhold til anderledes-troende. I lang tid kunne det ellers se ud til, at strategien med vækkelsesfolkets erobring af folkekirken igennem de råd og strukturer, der siden slutningen af 1900-tallet er udviklet i Norge, skulle lykkes. Men på nogle få årtier har det nu ført til, at et bredkirkeligt syn, der afviser enhver betoning af menigheden og dens tro og forkynder en Gud, der siger, at vi er gode nok, som vi er, har taget magten.

Altså det stik modsatte af Bjergprædikens og oldkirkens Jesus.

Den vej frem, som Skarsaune meget kort i den sidste del af bogen peger på, er ikke at drømme sig tilbage til tidligere tiders indflydelse og politiske tiltag. Vejen går ad konkrete menigheders konkrete liv. I forhold til sin ungdoms ubevidste arrogance over for frikirkerne, føler han sig nu meget mere i båd med dem. Selv satser han dog på sin lokale sognekirke og det menighedsliv, der praktiseres der, blandt andet fordi han i den lutherske kirkes lidt åbnere nadverbord ser en styrke i forhold til frikirkerne. Den seneste norske lovgivnings fremhævede tale om *Folkekirken og Den norske kirke* vender han sig til gengæld skarpt imod.

Som man kan se, er det en bog, der spænder vidt. Og af et referat som dette kan det se ud, som om der males med meget bred pensel. Men sådan er det ikke. Sagkundskaben er hele tiden meget stor. Der bygges tydeligvis på andres og egen forskning, og en sand perlerække af citater er med til at underbygge det. Den indledende gengivelse af Jesu undervisning er måske set bedre før – det ligger jo ikke så langt fra det, man kan læse hos folk som N.T. Wright. Men så snart kirkehistorien tager over, bliver det for alvor spændende.

Meget af det underbygger det, jeg selv og andre har skrevet, både om kirken i NT, hos Luther og i dag (selv om Skarsaune er noget mere kritisk til Luther end jeg). Og anbefalingen af vejen videre kan minde en hel del om det, som vi er en hel del, der er nået frem til i den danske situation.

Et af de spørgsmål, jeg alligevel sidder med efter endt læsning, og som jeg også stiller til mig selv, er, om fokuset på den kristne tros dennesidige fremtræden og betydning, dens historiske dimension så at sige, bliver så ensidigt, at den lodrette dimension, mysteriet, Kristus selv

og hans forsonende nærvær som det, der bærer kirken på dens vej i verden og historien, kommer til at stå for svagt.

Men når det er sagt, er der kun at ønske, at rigtig mange får læst denne bog.